

Stručni članak
 UDK 373.3(497.5):351.755.6(4):811.133.1'243:811.111'243

Primljen 4. 10. 2006.
 Prihvaćen 11. 12. 2006.

EUROPSKI JEZIČNI PORTFOLIO U OSNOVNOJ ŠKOLI „IZIDOR KRŠNJAVI“

*Bojan Prosenjak**
 (pod mentorstvom prof. dr. sc. Yvonne Vrhovac)

Filozofski fakultet, Zagreb

Europski jezični portfolio, dokument Vijeća Europe koji opisuje korisnikove vještine u stranim jezicima, bio je prvi put pokusno primijenjen u OŠ „I. Kršnjavi“ u Zagrebu tijekom školske godine 2002./2003., kada su ga ispunjavali učenici tada petoga razreda koji su u prosjeku imali jedanaest godina. Portfolio je drugi put uporabljen tri godine poslije, tijekom školske godine 2005./2006., kada su ti isti učenici pohađali osmi razred i imali u prosjeku četrnaest godina. Na temelju tih dviju uporaba usporedile su se vještine učenika u francuskom jeziku u petom razredu s vještinama u francuskom jeziku u osmom razredu te njihove vještine u francuskom jeziku u osmom razredu s vještinama u engleskom jeziku u osmom razredu. Važno je napomenuti da im je francuski prvi strani jezik, koji su počeli učiti u prvom razredu (kada su imali u prosjeku sedam godina), dok im je engleski drugi strani jezik, koji su počeli učiti u četvrtom razredu (kada su imali u prosjeku deset godina).

Ključne riječi: Europski jezični portfolio, vještine u stranom jeziku, standardizirani deskriptori, zajednički europski referentni okvir za jezike, jezična biografija, prvi i drugi strani jezik, samoprocjena

KRATAK SADRŽAJ

Europski jezični portfolio novi je dokument Vijeća Europe koji opisuje korisnikove vještine u stranim jezicima. Rabi se u brojnim europskim zemljama, a nedavno je izrađen i od Vijeća Europe odobren hrvatski jezični portfolio za tri dobne skupine: 7–11, 11–14 i 15+ godina. Da bismo pripremili nastavnike i učenike za uporabu ovog didaktičkog materijala, jedna je verzija francuskoga jezičnog portfolija za djecu prevedena na hrvatski te potom isprobana u Osnovnoj školi „Izidor Kršnjavi“ u Zagrebu. Upravo je njezina uporaba u toj školi temelj istraživanja kojim se bavi ovaj članak. Školske godine 2002./2003. učenici tada petog razreda prvi su put ispunili svoj jezični portfolio i njihove su se tadašnje jezične vještine u francuskom jeziku (koji su kao prvi strani jezik učili od prvog razreda) usporedile s

* Bojan Prosenjak, student 4. godine francuskog i engleskog jezika, Filozofski fakultet, Zagreb,
 e-mail: prosenjak@hotmail.com

istima u osmom razredu u školskoj godini 2005./2006., kada su ga ispunili drugi put. Također su se usporedile i iste jezične vještine u francuskom s onima u engleskom jeziku (koji su kao drugi strani jezik učili od petog razreda) na temelju portfolija u osmom razredu školske godine 2005./2006.

UVOD

U najopćenitijem smislu, pod pojmom portfolio razumijevamo skup radova koje umjetnici koriste za predočenje svojih umijeća mogućim dobročiniteljima i kupcima. Kada pak govorimo o Europskom jezičnom portfoliju (EJP), mislimo na osobnu ispravu koja vlasnicima omogućava prikaz svojih doticaja s drugim kulturama te prikazivanje vještina poznavanja i korištenja stranih jezika, ali ujedno služi i kao vodič kroz samostalno učenje istih. EJP pomaže korisnicima procijeniti u kojoj su mjeri sposobni sporazumjeti se na stranim jezicima te izvijestiti ostale osobe o svojim vještinama koristeći tablicu zajedničkih referentnih stupnjeva koje je sastavilo Vijeće Europe (*Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.).

Same vještine podijeljene su u tablici Zajedničkog europskog referentnog okvira za jezike za samoprocjenu na tri veća dijela: razumijevanje (slušanje, čitanje), govor (interakcija, produkcija) i pisanje. Na temelju vještina, sukladno deskriptorima koji su standardizirani kako bi ih se prepoznalo u cijeloj Europi, određuje se stupanj koji najbolje odgovara organizaciji učenja jezika i javnom priznanju postignuća: A1 (pripremni), A2 (temeljni), B1 (prijelazni), B2 (samostalni), C1 (napredni) i C2 (vrsni).

Europski jezični portfolio osobni je dokument svakog korisnika jezika i sastoji se od tri dijela, od kojih su dva nesvojstvena portfoliju umjetnika. Prvi je dio putovnica i u njoj se, osim osobnih podataka, navode položeni ispiti, pohadani tečajevi, službene potvrde te uvjerenja i diplome koje vlasnik posjeduje. Ona daje općenitu sliku o vlasnikovim jezičnim sposobnostima koje su definirane u odnosu na razine EJP-a. Drugi i najvažniji dio je jezična biografija koja se sastoji od dva dijela: u prvome vlasnik navodi doticaje i iskustva sa stranim kulturama, a u drugome se sam uključuje u planiranje svog učenja, u razmišljanje o njemu te u procjenu istog – vlasniku se daje prilika da sam procijeni sve što umije na stranom jeziku s obzirom na svoje jezične vještine. Treći dio EJP-a, tzv. dosje, sličan je portfoliju umjetnika i u nj sam korisnik stavlja sadržaj koji može poslužiti kao ilustracija navedenog u putovnici i biografiji (diktati, sastavci, razglednice, pisma, svjedodžbe...) i koji se može mijenjati.

Uporabom jezičnog portfolija korisnicima proces učenja jezika postaje transparentniji jer oni razvijaju sposobnosti samoprocjene i tako sve više sami postaju zaduženi za samostalno učenje. Škole i učitelji mogu koristiti EJP kako bi svoje tečajeve i svjedodžbe prilagodili stupnjevima Vijeća Europe jer im on daje dokaze, ali i sliku korisnikovog znanja i razumijevanja te njegovo mišljenje o interkulturalnim iskustvima. U slučaju promjene škole, novi učitelj može saznati važne obavijesti vezane za službeno i neslužbeno obrazovanje učenika te upoznati njegove potrebe i motivacije. Poslodavci ga mogu iskoristiti kako bi bolje upoznali jezične vještine svojih kandidata i budućih suradnika, a također im može pomoći pri odabiru vještina i stupnjeva vještina potrebnih za određeni posao.

CILJ ISTRAŽIVANJA

U sklopu nastave metodike francuskoga jezika akademske godine 2005./2006. sudjelovao sam u istraživanju o dostignućima u jezičnim vještinama učenika OŠ „I. Kršnjavi” pomoću Europskoga jezičnog portfolija koji je zapravo hrvatski prijevod francuskoga jezičnog portfolija. Učenici su tada pohađali osmi razred školske godine 2005./2006. i u prosjeku su imali četrnaest godina. Tri godine prije, u petom razredu školske godine 2002./2003. s jedanaest godina, po prvi su put ispunili svoj jezični portfolio navodeći vještine u jezicima koje su učili u školi – francuskom kao prvom stranom jeziku i engleskom kao drugom. Francuski su učili od prvog razreda – osam godina do trenutka istraživanja – dok su engleski počeli učiti u četvrtom razredu, što znači da su u školi francuski učili osam, a engleski pet godina. Istraživanje je imalo dva cilja: usporediti njihove jezične vještine u francuskom od prije tri godine (kada su prvi put ispunili portfolije) s onima u trenutku istraživanja (kada su ih ispunili drugi put), te usporediti njihove jezične vještine u francuskom s onima u engleskom u trenutku istraživanja, tj. za vrijeme drugog ispunjavanja portfolija.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Od tri dijela EJP-a, za moje istraživanje najvažnija je bila biografija, i to dio s jezičnim vještinama jer su u njemu učenici u petom razredu (šk. god. 2002./2003.) označili sve što su tada smatrali da umiju na francuskom. Vještine su bile svrstane u četiri skupine: slušanje, govor, čitanje i pisanje. Skupine slušanja i čitanja imale su devet ponuđenih deskriptora, a skupine govora i pisanja deset, što znači da je najveći mogući broj deskriptora s kojima se učenici mogu složiti devet za prve dvije navedene skupine, odnosno deset za druge dvije. Uz svaki deskriptor učenici su označili umiju li ono što on izražava označavanjem rubrike, a ako su zaključili da ne mogu napraviti ono što je deskriptorom opisano, ostavili su rubriku praznom. U *Tablici 1.* u zagradi pokraj naziva vještina napisan je ukupan broj deskriptora, a stupci označeni kraticom *FP* (francuski u petom razredu) pokazuju s koliko se deskriptora pojedini učenik složio.

Tri godine kasnije, u šk. god. 2005./2006. kada su učenici bili u osmom razredu, pridružio sam se istraživanju i donio im njihove stare jezične portfolije kako bi ponovno proučili iste deskriptore te označili s kojima se slažu. Broj označenih deskriptora istih učenika, ali sada u osmom razredu, zabilježen je u stupcima označenima kraticom *FO* (francuski u osmom razredu). Nakon što su završili s ispunjavanjem vještina u francuskom, krenuli su u razmatranje istih deskriptora, ali ovaj put su označili one koje su odražavale njihove vještine u engleskom jeziku. Broj tih označenih deskriptora nalazi se u stupcima *EO* (engleski u osmom razredu).

HIPOTEZA

Budući da razmak između prvog i drugog ispunjavanja jezičnog portfolija iznosi tri godine, može se pretpostaviti da se kod učenika u tom razdoblju razvilo više vještina u

francuskom jeziku, tj. da su se kod učenika razvile nove vještine, a samim time da se razvilo i njihovo znanje. Stoga se očekuje veći broj deskriptora s kojima se učenici slažu za FO nego za FP pa bi tablica rezultata (*Tablica 1.*) trebala pokazivati veće vrijednosti u stupcima FO nego u stupcima FP za sve četiri skupine vještina.

Isto tako se može očekivati da će učenicima biti razvijenije vještine u francuskom jeziku nego u engleskom jer im je francuski prvi strani jezik koji uče od prvog razreda i duže su njemu izloženi u formalnom kontekstu usvajanja, tri godine duže nego engleskom koji su počeli učiti u četvrtom razredu. Stoga su se u tablici rezultata očekivale veće vrijednosti u stupcima FO nego u stupcima EO za sve četiri skupine vještina.

REZULTATI I RASPRAVA

Tablica 1.

učenik	Slušanje (9)			govor (10)			čitanje (9)			pisanje (10)		
	FP	FO	EO	FP	FO	EO	FP	FO	EO	FP	FO	EO
1	8	9	8	5	8	10	7	8	9	9	9	9
2	9	8	7	10	7	9	9	8	9	10	6	6
3	9	9	9	8	8	10	8	9	9	8	9	10
4	9	9	9	10	10	10	9	9	8	10	10	9
5	9	9	9	9	10	10	9	9	9	9	10	10
6	9	9	9	8	8	9	8	7	9	7	8	9
7	6	7	9	3	5	9	4	8	9	5	7	9
8	9	9	9	6	8	10	4	6	9	5	9	10
9	9	9	9	10	10	10	9	9	9	10	10	9
10	9	9	9	10	10	10	9	7	9	10	7	9
11	9	9	9	10	9	10	9	9	9	9	6	10
12	9	6	9	10	7	10	8	7	9	8	4	10
13	5	7	8	3	6	8	5	6	7	5	7	7
14	9	9	9	8	8	10	9	9	9	9	9	10
15	9	9	8	10	10	10	9	9	9	10	10	9
16	9	9	8	10	10	10	9	9	9	10	10	10
17	9	9	9	7	10	10	7	9	8	8	9	10
18	9	9	9	10	10	10	9	9	9	10	10	10
prosjeck	8,6	8,6	8,7	8,1	8,6	9,7	7,8	8,1	8,8	8,4	8,3	9,2
promjena FP > FO	=			+0,5			+0,3			-0,1		
odnos FO : EO		-0,1			-1,1			-0,7			-0,9	

broj u zagradi označuje ukupan broj deskriptora

FP = francuski 5. razred

FO = francuski 8. razred

EO = engleski 8. razred

prosjek = prosječan broj deskriptora s kojima su se učenici složili

FP>FO = promjena u broju deskriptora za francuski jezik s kojima su se učenici složili u 5. r. te zatim u 8. r.

FO:EO = odnos broja deskriptora za francuski i za engleski jezik s kojima su se učenici složili u 8. r.

Uspoređujući broj deskriptora s kojima su se učenici složili u *Tablici 1.*, vidi se da su smatrali kako su u francuskom usvojili više vještina govora i čitanja. To se može vidjeti ako se promotre vrijednosti u stupcima *govor* i *čitanje*, te u njima vrijednosti za francuski u petom razredu (*FP*) i vrijednosti za francuski u osmom razredu (*FO*). Što se tiče vještina govora, u osmom razredu (šk. god. 2005./2006.) složili su se u prosjeku s 0,5 deskriptora više nego prije tri godine, u petom razredu (šk. god. 2002./2003.). Što se pak tiče vještina čitanja, složili su se u prosjeku s 0,3 deskriptora više. Ta bi naizgled mala povećanja mogla obeshrabriti učenike ili učitelje koji bi mogli smatrati da su učenici u razdoblju od tri godine usvojili malo novih vještina, a samim time i znanja. To, naprotiv, ne smije biti slučaj jer su i prije tri godine označili da se slažu s velikim brojem deskriptora, njih 8,1 za govor (od ponuđenih 10) i 7,8 za čitanje (od ponuđenih 9). Stoga je i ovo malo povećanje značajno jer ipak smatraju da su usvojili još neke vještine u tom trogodišnjem razdoblju.

Ono što je zabrinjavajuće jesu podaci za vještine slušanja i pisanja u francuskom. Što se tiče slušanja, učenici su se u prosjeku složili s istim brojem deskriptora u osmom razredu kao i prije tri godine, u petom razredu: u prosjeku s njih 8,6 od mogućih 9 (*Tablica 1.*, stupac *slušanje*, vrijednosti za francuski u petom razredu – *FP* – i za francuski u osmom razredu – *FO*). Može se pretpostaviti da se ta vještina kod njih nije dovoljno razvijala ili su se razvijali samo neki aspekti, dok su se drugi zapostavili, zbog čega nije došlo do povećanja broja označenih deskriptora.

Rezultati za vještinu pisanja bi uistinu mogli biti zabrinjavajući jer su se jedino kod nje učenici složili s manje deskriptora u osmom razredu nego prije, u petom, što bi značilo da nisu razvili nove vještine u tom razdoblju, nego suprotno. Ako se pogleda *Tablica 1.*, stupac *pisanje*, vrijednosti za francuski u petom razredu (*FP*) i za francuski u osmom razredu (*FO*), vidi se da su se učenici u petom razredu u prosjeku složili s 8,4 deskriptora od mogućih 10, a u osmom razredu s njih 8,3.

Ako pogledamo u kojim su vještinama učenici osjetili da su napravili neki napredak, a u kojima nisu napravili napredak ili su čak procijenili da su u trenutku istraživanja (u osmom razredu) imali manje usvojenih vještina nego prije tri godine (u petom razredu), vidljivo je da su govor i čitanje na jednoj te slušanje i pisanje na drugoj strani. Ova bi podjela mogla biti jednostavno odraz onoga na što se u školi stavlja naglasak i onoga što se ne poučava dovoljno. U ovom bi se slučaju moglo pretpostaviti da su nastavnici poticali učenike u razvijanju vještina govora i čitanja pa su učenici i sami osjetili neki napredak u navedenom trogodišnjem razdoblju te tako i ispunili svoj portfolio.

Suprotni rezultati od očekivanih kod slušanja i pisanja možda su rezultat činjenice da su učenici u trenutku istraživanja (u osmom razredu) bili svjesniji svojih pogrešaka jer su tri godine stariji nego što su bili tijekom prvog ispunjavanja portfolija te su bolje upoznali jezik pa su stoga možda bili i prestrogi pri samoprocjeni. S druge strane, možda su rezultati pokazatelj nedovoljnog poticanja učenika na daljnji razvoj spomenutih vještina u tom

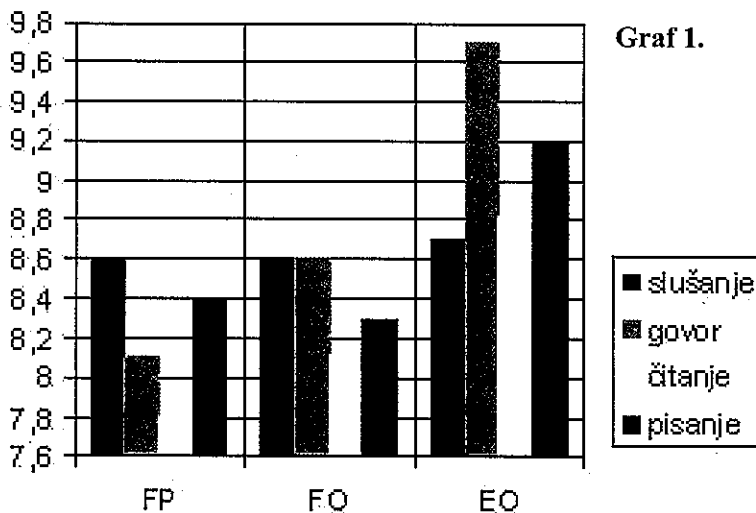
razdoblju, odnosno stavljanja istih u drugi plan.

U usporedbi vještina u francuskom jeziku s onima u engleskom, učenici su se u prosjeku složili s više deskriptora koji se tiču engleskog. Odnos znanja tih dvaju jezika za sve četiri skupine vještina ide u korist engleskog. Iako je učenicima engleski drugi strani jezik koji uče kraće od prvog, svakodnevno su mu izloženi zahvaljujući njegovoj prevlasti u svim vrstama medija, posebice onima s kojima adolescenti najviše dolaze u doticaj: televizija, tisak i internet. Još jedan od mogućih razloga bržeg i boljeg usvajanja vještina engleskog jezika zasigurno su i škole stranih jezika i privatni satovi. Moguće je, a i vrlo vjerojatno, da ih pohađaju mnogi učenici koji su sudjelovali u istraživanju, a isto tako je moguće da tamo prevladava engleski, a ne francuski. Također, jednom kada se usvoji sustav učenja stranog jezika, lakše je učiti novi strani jezik pa se i ta činjenica mora uzeti u obzir pri analizi rezultata njihovog jezičnog portfolija.

Ako se pogleda *Tablica 1.* kako bi se usporedile vještine učenika za francuski jezik u osmom razredu (FO) i engleski jezik u osmom razredu (EO), vidi se da su se učenici složili s od 0,1 deskriptorom više (stupac *slušanje*, odnos vrijednosti FO:EO) do čak 1,1 tvdnjom više (stupac *govor*, odnos vrijednosti FO:EO). U posljednjem retku *Tablice 1.*, koji prikazuje omjer deskriptora s kojima su se učenici složili za francuski i engleski u osmom razredu, vidi se da su sve vrijednosti negativne, što znači da odnos FO:EO ide u korist vještina u engleskom jeziku. Učenici su se za sve četiri skupine vještina (slušanje, govor, čitanje, pisanje) složili s više deskriptora za engleski jezik nego za francuski.

Graf 1. sažima rezultate istraživanja i prikazuje odnos pojedinih vještina učenika u francuskom jeziku u petom razredu (FP), francuskom jeziku u osmom razredu (FO) i engleskom jeziku u osmom razredu (EO) na temelju prosjeka broja deskriptora s kojima su se složili označivši rubrike u portfolijima. Na prvi je pogled uočljivo da su sve

vještine u engleskom jeziku razvijenije od onih u francuskom zbog već prethodno navedenih razloga. Kada se uspoređi usvojenost vještina u francuskom jeziku u osmom razredu s onima od prije tri godine, u petom razredu, vidi se da su se značajnije razvile vještine govora i čitanja, dok su one slušanja ostale jednake, a one pisanja su se čak smanjile.

Graf 1.

ZAKLJUČAK

Može se zaključiti da se najveći broj vještina u francuskom kod učenika razvio do petog razreda, dok ih se još nekolicina razvila u iduće tri godine. Sustav učenja stranog jezika koji se u njima gradio još od prvog razreda kada su počeli učiti francuski uvelike je pridonio lakšem usvajanju vještina u engleskom, a dokaz je tomu samoprocjena učenika koji su u portfolio napisali da su vještiji u engleskom. Iako francuski uzima dio zasluga za to, ipak postoje i drugi čimbenici koji pridonose boljem, odnosno solidnijem znanju stranog jezika. Budući da ovo istraživanje nije obuhvaćalo i razloge koji bi sa sigurnošću objasnili zašto su učenici samoprocijenili da su vještiji u engleskom nego francuskom, ostaju nam samo pretpostavke pomoću kojih bi se rezultati lakše objasnili i shvatili. Možda je brže usvajanje vještina u engleskom nego u francuskom te veći broj istih u engleskom rezultat utjecaja medija, možda škola stranih jezika, možda nečeg trećeg, a možda i kombinacija većeg broja čimbenika.

Europski jezični portfolio omogućuje prikazivanje brzine, tempa učenja stranih jezika te vještina kojima se vlada u njihovom korištenju, ohrabruje svakoga da uči više jezika, makar i na nižim stupnjevima te da uči tijekom cijeloga života, da poboljšava samopromatranje, da uči zbog razvijanja sposobnosti samoprocjene vlastitih vještina, a i potiče mobilnost zbog međunarodno standardiziranih deskriptora vještina. Uvođenje Europskog jezičnog portfolija vidi se kao sredstvo promicanja višejezičnosti, ali i kao poticanja jezične i kulturne trpeljivosti. Ovo je istraživanje pokazalo da su učenici spremni na njegovo uvođenje jer su ga ispunjavali sa zadovoljstvom i radoznalošću te su pokazali interes za praćenje napretka svog učenja stranih jezika i usvajanja vještina u njima, a najviše za mogućnost samoprocjene. Ostaje još samo pitanje jesu li nastavnici i profesori spremni na to.

LITERATURA:

- www.coe.int/portfolio/fr
- Little, D., Percloyá, R. (2001): *Portfolio européen des langues – Guide à l’usage des Enseignants et Formateurs d’Enseignants*. Conseil de l’Europe.
- *Portfolio européen des langues – Mon premier portfolio*. N° 2–2000. C.I.E.P. de Sèvres. Didier.
- *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (2005). Zagreb: Školska knjiga.

LE PORTFOLIO EUROPÉEN DES LANGUES À L'ÉCOLE PRIMAIRE „I. KRŠNJAVI”

Résumé

Le Portfolio européen des langues, document du Conseil de l'Europe qui décrit les compétences en langues étrangères de son propriétaire, a été utilisé à l'école primaire „I. Kršnjavi” à Zagreb au niveau expérimental, ce qui représente la base de la recherche décrite dans l'article. Il a été utilisé pour la première fois trois ans avant notre recherche, quand les élèves étaient en 5e classe (âgés de 11 ans). Leurs compétences linguistiques en français de l'année scolaire 2002/2003 ont été comparées avec les mêmes compétences en 2005/2006, quand ils étaient en 8e classe (âgés de 14 ans). On a également comparé leurs compétences en anglais avec celles en français en 8e. Il est important de noter qu'ils avaient commencé à apprendre le français comme première langue étrangère en 1e classe (âgés de 7 ans) et l'anglais comme deuxième langue étrangère en 4e classe (âgés de 10 ans).

Mots-clés: Portfolio européen des langues, compétences linguistiques, descripteurs standardisés, niveaux du Cadre européen commun de référence, biographie langagière, première et deuxième langue étrangère, autoévaluation